

Vliv změn účetní a daňové legislativy na vývoj fúzí na Slovensku v letech 2012–2022

*Gabriela Horáková**

Abstrakt:

Tento článek se věnuje vnitrostátním a přeshraničním fúzím uskutečněným na Slovensku. Článek analyzuje počty realizovaných transakcí, a to na časové ose od roku 2012 až 2022. Rozbor počtu transakcí je proveden ve vazbě na významné změny v legislativě týkající se fúzí, a to v rámci novelizace daňové legislativy a Obchodního zákoníku Slovenské republiky. V rámci analýzy vnitrostátních a přeshraničních fúzí na Slovensku za období deseti let (2012–2022) bylo zjištěno, že změna legislativy měla významný dopad na četnost prováděných fúzí na Slovensku, a to v případě vnitrostátních i přeshraničních fúzí.

Klíčová slova: Fúze; Slovensko; Účetnictví; Daň z příjmů právnických osob.

JEL klasifikace: G34, M19.

1 Úvod

Fúze jsou velmi rozsáhlé téma, které je často předmětem výzkumu z mnoha různých perspektiv. V problematice fúzí, akvizic a vlastnických transakcí se prolíná právní, účetní i daňová legislativa. Různé formy transakcí umožňují plnit obchodním společnostem jejich strategii, především ve zvyšování jejich tržních podílů v odvětví působnosti, pronikání na další trhy a do dalších odvětví, včetně zahraničních trhů. Není možné opomenout také synergické efekty, které společnosti zúčastněné ve fúzi získají. V Evropě a celkově ve světě je vytvářeno mnoho podnětů k podpoře provádění fúzí a dalších transakcí s podniky, proto je možné vnímat rostoucí trend v uskutečňování daných transakcí (Sedláček et al. 2013), a to i přes negativní vlivy pandemie, která zasáhla celý svět v roce 2020 a významně ovlivňovala dění v Evropě i v roce 2021.

Fúze jako typ vlastnické transakce s podniky upravují evropské směrnice, které ji označují jako proces, při kterém se odehrává zánik jedné či více zúčastněných společností a nástupnická společnost přebírá její či jejich jmění. Fúze jako jedna z podnikových přeměn je velmi oblíbená, často využívaná v Evropě a celkově ve světě. Nejinak je to na Slovensku, kde zájem o provádění fúzí až do roku 2017

* Gabriela Horáková; Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta financí a účetnictví, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; <horg00>.

Článek je zpracován jako výstup projektu Analýza účetního a daňového řešení přeshraničních přeměn v jednotlivých státech EU evidovaného Interní grantovou agenturou VŠE v Praze pod označením F1/5/2023.

Článek je doplněnou, revidovanou a přepracovanou verzí diplomové práce Gabriely Horákové, zpracované pod vedením doc. Jany Skálové, obhájené na katedře finančního účetnictví a auditingu FFÚ VŠE (Horáková 2022).

v podstatě nepřetržitě rostl. Koncem roku 2017 a v roce 2018 vstoupily v platnost změny slovenských právních předpisů, které značně ztížily provádění fúzí pro slovenské společnosti.

Byla provedena analýza vnitrostátních a přeshraničních fúzí na Slovensku v letech 2012 až 2022. V rámci analýzy je zkoumána řada aspektů transakcí, jako například počet fúzí v jednotlivých letech, právní formy účastníků a jejich kombinace, počty zúčastněných společností a vztahy mezi zanikajícími a nástupnickými společnostmi.

Cílem článku je zjistit skrze analýzu počtu realizovaných a plánovaných transakcí, zda změny v účetní a daňové legislativě demotivovaly slovenské společnosti v provádění fúzí, a to dle pravidel nové institucionální ekonomie. Nová institucionální ekonomie si dává za cíl odpovědět na otázku, jak alternativní uspořádání institucí, ekonomických organizací a vlastnických práv ovlivňuje chování lidí, jakož i alokaci zdrojů a rovnováhu ekonomiky. (Rutherford 2001)

Článek je strukturován následovně. Úvod vymezuje motivaci a hlavní cíl článku. Druhá kapitola obsahuje přehled literatury a detailní popis vývoje legislativy v Evropské unii. Třetí kapitola pak rozebírá legislativní úpravu na Slovensku, a to v prvním období od roku 2012 do roku 2017, čtvrtá pak popisuje změny od roku 2018. Pátá kapitola obsahuje data a jejich analýzu. Výsledky empirické analýzy jsou prezentovány a diskutovány v šesté kapitole. Závěr článku shrnuje důležitá zjištění a činí na jejich základě doporučení pro praxi a regulátory.

2 Legislativní úprava fúzí na Slovensku

2.1 Evropská legislativa

Problematikou podnikových přeměn a celkově transakcemi s podniky se zabývá EU již od 60. let minulého století, kdy přišla Evropská komise s iniciativou pro harmonizaci práva kapitálových společností skrze čtrnáct směrnic, kdy se fúzemi zabývaly zejména *Třetí, Šestá a Desátá směrnice*¹. (Skálová 2014)

Směrnice byly postupně novelizovány, a nakonec nahrazeny jednou, která spojuje jejich výklad do jednoho předpisu, a tím je *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2017/1132 ze dne 14. června 2017* o některých aspektech práva obchodních společností. Ve směrnici jsou mimo jiné obsažena pravidla pro vznik akciových společností, zveřejňování a propojení rejstříků, dále se Směrnice zabývá fúzemi a rozdělením akciových společností. Nicméně i tato směrnice je již upravena novější verzí, a to *Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2019/21219*, která byla schválena koncem roku 2019 a členské státy EU ji měly do svých legislativ zahrnout nejpozději do konce ledna 2023.

¹ Třetí směrnice Rady č. 78/855/EHS ze dne 9. října 1978 o fúzích akciových společností, Šestá směrnice Rady č. 82/891/EHS ze dne 17. prosince 1982 o rozdělení akciových společností a Desátá směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/56/ES ze dne 26. října 2005 o přeshraničních fúzích kapitálových společností. (Žárová a Skálová 2012)

Rovněž v oblasti účetní legislativy byla ze strany EU vynaložena snaha o harmonizaci evropského účetnictví ve vztahu k přeměnám, a to *Čtvrtou a Sedmou směrnicí*². I ty však byly nahrazeny směrnicí obsahující jejich spojení, a sice *Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2013/34/EU ze dne 26. června 2013 o ročních účetních závěrkách, konsolidovaných účetních závěrkách a souvisejících zprávách některých forem podniků*. (Skálová 2019)

Rovněž oblast daní zaznamenala úpravy původně dvěma směrnicemi³, postupně však byla novelizována, upravována a nahrazena, přičemž nyní je v platnosti, stejně jako v případě právní a účetní legislativy, pouze jedna směrnice⁴ obsahující závazná pravidla.

2.2 Slovenská národní legislativa

Slovensko se rozhodlo pro implementaci směrnic týkajících se fúzí nevytvářet samostatný zákon. Většinu ustanovení vycházejících ze směrnice lze nalézt v několika předpisech, zejména v zákoně č. 513/1991 Zb., Obchodný zákonník SR (dále jen „OZSR“).

Z pohledu právní regulace je slovenská úprava velmi podobná české úpravě, je také využíván institut rozhodného dne, zahajovací rozvaha a konečná účetní závěrka (Tumpach a Skálová 2010), velké odlišnosti v právní úpravě nenalézá ani Sklenář (2010). Drobné disharmonické prvky při realizaci fúzí nalézá Žárová a Skálová (2012), jedná se však o drobnosti v oceňování a technických účetních věcech (Žárová a Skálová 2012). Velká pozornost je věnována výzkumu proveditelnosti fúzí v evropském regionu (Křížová et al. 2014).

3 Daňové aspekty z hlediska daně z příjmů právnických osob

Daň z příjmů právnických osob na Slovensku upravuje zákon o daních z příjmů („ZDPSR“), který v letech 2012 až 2017 umožňoval dvě varianty postupu při zrušení společnosti s právním nástupcem. Z účetní legislativy vyplývá povinnost ocenit jmění zanikající společnosti reálnou hodnotou, toto ocenění musí být proúčtováno. Dochází tak ve většině případů ke zvýšení ocenění přebíraných aktiv a dluhů, oproti původním účetním hodnotám zanikající společnosti.

² Čtvrtá směrnice Rady 78/660/EHS ze dne 25. července 1978 o ročních účetních závěrkách některých forem společností²¹ a Sedmá směrnice Rady 83/349/EHS ze dne 13. června 1983 o konsolidovaných účetních závěrkách.

³ Směrnice Rady č. 90/434/EHS ze dne 23. července 1990 o společném systému zdanění při fúzích, rozdělení a převodech aktiv a výměn akcií týkající se společností z různých členských států a Směrnice Rady 90/435/EHS ze dne 23. července 1990 o společném systému zdanění mateřských a dceřiných společností.

⁴ Směrnicí Rady 2009/133/ES ze dne 19. října 2009 o společném systému zdanění při fúzích, rozdělení, částečných rozdělení, převodech aktiv a výměně akcií týkajících se společností z různých členských států a při přemístění sídla evropské společnosti nebo evropské družstevní společnosti mezi členskými státy.

3.1 Zdanění přecenění

První možností bylo u zanikající společnosti při fúzi upravit základ daně o výši představující oceňovací rozdíly z přecenění v případě, kdy o tento rozdíl neupraví základ daně právní nástupce.

Pokud nástupce oceňuje převzaté jmění v reálném ocenění, jeho základ daně se upravuje o oceňovací rozdíly, přičemž má možnost je zahrnout do základu daně jednorázově⁵ nebo postupně počínaje zdaňovacím obdobím, ve kterém nadešel rozhodný den, a to až po dobu maximálně sedmi let, resp. sedmi po sobě bezprostředně jdoucích zdaňovacích obdobích, přitom nejnižší možná výše pro úpravu základu v jednom období je jedna sedmina z celkové výše rozdílů. Toto neplatí a nástupce je povinen upravit základ daně o zbylou část rozdílů, pokud by došlo k jedné z těchto situací:

- zvýšení základního kapitálu společnosti,
- výplata dividend, anebo
- vyřazení většiny dlouhodobého majetku⁶.

Další úpravy se provádějí z titulu pohledávek, kdy se posuzují ty, které byly postoupené⁷ nebo odepsané. Pohledávky nabyté sloučením či splnutím musí být oceněny v reálných hodnotách a zároveň daně ocenění nesmí převyšovat jejich nominální hodnotu.

Další úpravy se týkají přebíraných cizích zdrojů. V případě rezervy se základ daně upravuje o rozdíl mezi výší této rezervy a výší závazku spojeného s danou rezervou, který byl skutečně uhrazený, a to pouze pokud úhrada tohoto závazku představovala daňový výdaj. Poté se základ daně upraví v tom zdaňovacím období, kdy byl tento závazek zaplacen⁸. Kromě těchto položek má nástupce možnost si upravit základ daně snížením o daňovou ztrátu vytvořenou zanikající společností, kterou fúzí od této společnosti převzal⁹.

3.2 Převzetí původních účetních hodnot

Tato metoda byla shodná s českou úpravou, kdy přecenění, které se zobrazilo v účetnictví, nebylo daňově uplatnitelné a nástupnická společnost nadále mohla uplatnit jen původní účetní hodnoty nabytého majetku, resp. daňové zůstatkové ceny odpisovaného majetku.

⁵ Dle § 17c odst. 2 písm. b) ZDPSR.

⁶ Podobně je tomu i v případě goodwillu, který je možné zahrnout postupně v průběhu maximálně sedmi bezprostředně navazujících zdaňovacích období, rovněž v minimální výši jedné sedminy z celkové částky úpravy, přičemž prvním obdobím, kdy je možné daňový základ upravovat, je zdaňovací období, ve kterém proběhl rozhodný den.

⁷ Dle § 17 odst. 4 písm. a) ZDPSR představují daňový výdaj ty pohledávky, které ve zdaňovacím období jejich postoupení nebyly promlčené.

⁸ Dle § 17c odst. 3 písm. b) ZDPSR.

⁹ Postupuje se podle § 30 odst. 2 ZDPSR, který umožňuje nástupci tuto ztrátu odečíst, pokud si začala zanikající společnost uplatňovat daňovou ztrátu, anebo jí vznikl nárok na toto uplatnění.

4 Změny legislativy

Rok 2018 představuje zlomový bod v oblasti fúzí ve Slovenské republice, kdy se odehrály dvě velké legislativní změny, které měly značný vliv mimo jiné na realizaci fúzí v této zemi. Jedná se o novelizaci daňové legislativy v oblasti přecenění jmění, kdy se výrazně omezila, spíše téměř zmizela, možnost volby ocenění jmění při realizaci fúze. Kromě této zásadní změny se slovenští zákonodárci rozhodli účastníkům fúzí ztížit proces také dalšími změnami, jednou z nich je tzv. daň z odchodu neboli exit tax. Další změnou je novela *Obchodného zákonníku* v oblasti sloučení a splynutí, jejíž účelem bylo zamezení pochybného fúzování společností ve Slovenské republice, které často vedlo k nekalým praktikám. Slovensko se proto v rámci boje proti těmto podvodům rozhodlo poměrně radikálně zpřísnit podmínky pro uskutečňování fúzí.

4.1 Změna zdanění při přecenění jmění u zanikající společnosti

První den roku 2018 vešla v účinnost novela ZDPSR upravující ocenění nabytého majetku při fúzi. Změna v podstatě odstraňuje možnost volby nástupce pro ocenění v původních či v reálných hodnotách, a to u vnitrostátních i přeshraničních fúzí. Ocenění v původním účetním ocenění jmění zanikající společnosti zachovávalo daňovou neutralitu fúzí, protože nevznikaly rozdíly, ze kterých by vznikla povinnost odvést daň z příjmů.

Po novelizaci slovenské daňové legislativy je nutno přebírané jmění u nástupce ocenit výhradně reálnou hodnotou. Jedinou výjimkou, kdy může být použito ocenění v původních hodnotách, je v případě právního nástupce v zahraničí, v jiném členském státě EU nebo ve státě v rámci smlouvy EHP. K tomu musí být splněny další podmínky, jako například účel fúze nemá zneužívající charakter a převzetí účetních hodnot umožňuje právní úprava státu sídla nástupce. Z výše uvedeného jasně plyne, že se značně znevýhodnily vnitrostátní fúze, u kterých se jmění oceňuje pouze v reálných hodnotách a daňové zatížení je tím pádem vyšší.

Tímto krokem znevýhodnila Slovenská republika vnitrostátní fúze a ohrozila příliv investorů, pro které mohou být podmínky v jiných státech příznivější a může docházet k přesunu kapitálu či podnikání ze země.

4.2 Zavedení daně z odchodu

Systém zdanění daně z odchodu funguje tak, že zdanění podléhá přesun majetku či podnikání jedné společnosti jako vlastníka z tuzemska do jiné země. Tento přesun do zahraničí, při kterém vlastnictví majetku zůstává nezměněné, způsobuje to, že Slovenská republika ztrácí právo na zdaněné příjmy z následného prodeje daného majetku či z činnosti subjektu, přestože ekonomická hodnota byla vytvořená na jejím území a na toto zdanění by měla mít nárok. Zisk ze zdanění by poté připadl jinému státu.

Pro stanovení základu daně se tento přesun považuje jako prodej sobě samému za cenu obvyklou, přičemž sazba daně odpovídá sazbě daně z příjmů právnických osob, která je na Slovensku stanovena ve výši 21 %. Takto vysoké zdanění může snížit atraktivitu pro investory, kteří se mohou rozhodnout provozovat své podnikání v jiném státě, kde platí mírnější podmínky¹⁰.

V kontextu sloučení a splynutí je daň uplatňovaná tehdy, kdy je nástupce společností zahraniční a v důsledku fúze jí vzniká stálá provozovna na území Slovenska a kdy je majetek náležící této stále provozovně či celé její podnikání následně přesunuto do zahraničí. Jde tedy o přesun:

- majetku společnosti¹¹,
- celého podnikání, nebo
- daňového rezidentství.

Legislativní změna vychází z implementace evropské směrnice ATAD¹², která má zabránit vyhýbání se daňovým povinnostem.

Součástí základu daně pro vypočtení daně z odchodu je reálná hodnota přesunutých položek, která je platná v čase přesunu, a v případě odpisovaného majetku se základ daně stanoví jako rozdíl mezi reálnou hodnotou a jeho daňovou zůstatkovou cenou.¹³

4.3 Ostatní změny

Na podzim roku 2017 došlo k novelizaci OZSR, která výrazně zpřísňuje administrativní a právní požadavky na sloučení a splynutí. Zejména se jedná o rozšíření odpovědnosti statutárních orgánů a zákonných zástupců ve společnosti, dále zkrácení některých lhůt, kdy například vzniká povinnost předložit návrh smlouvy o fúzi, tedy o sloučení či splynutí příslušnému správci daně ve lhůtě nejméně 60 dní před dnem, kdy mají jít tyto písemnosti do rukou příslušných orgánů společnosti. Novelizace dále přinesla povinnost pro účastníky fúze, aby byl podán návrh na zápis sloučení nebo splynutí do obchodního registru ve lhůtě nejméně 30 dní od okamžiku schválení smlouvy o fúzi. Pokud by nebyla dodržena tato lhůta, má se za to, že smlouva účastníky fúze nebyla schválena a bylo od ní odstoupeno¹⁴. Také se stal zákon opatrnější, co se týče fúzování podniků, kterým hrozí finanční potíže. Po účastnících fúze je vyžadováno, aby byla vyhotovena zpráva auditora obsahující výrok auditora, že účetnictví zúčastněných společností dle jeho názoru odpovídá ke dni předcházejícímu rozhodnému dni realitě a že finanční situace podniků je

¹⁰ Například v Maďarsku, kde je korporátní daň stanovena na pouhých 9 % (rok 2022).

¹¹ Zde se jedná především o odpisovaný dlouhodobý majetek, hmotný i nehmotný, také neodpisovaný majetek, finanční majetek, pohledávky a zásoby.

¹² V celém znění Anti-tax avoidance directive. Směrnice Rady EU 2016/1164.

¹³ Dle § 17f odst. 1 a 2 ZDPSR.

¹⁴ Pricewaterhousecoopers Tax (2018).

dostatečně silná na to, aby se důsledkem sloučení nebo splynutí nedostaly do úpadku¹⁵. V této souvislosti zákon vyžaduje, aby ke dni zápisu fúze do registru u nástupnické společnosti nepřevyšovaly závazky její majetek, nebyla u ní zahájena likvidace, konkurzní řízení, restrukturalizace a ani soudem vedený proces o jejím zrušení¹⁶.

Novelizace však přinesla i pozitivní změny pro účastníky. Jedná se o upřesnění určení intervalu, ve kterém lze stanovit rozhodný den. Nedostatečná formulace pro stanovení rozhodného dne do novelizace způsobovala účastníkům řadu obtíží. V současné době je jasně stanoveno, že rozhodný den může být zpětně stanoven až na první den účetního období vypracování návrhu smlouvy o přeměně¹⁷ (Máziková a Srnišová 2018).

5 Analýza fúzí – data a metodologie

Cílem analýzy je zjistit, zda měla změna legislativy vliv na plánování a uskutečňování fúzí na Slovensku. Byla provedena analýza fúzí a porovnání stavů před a po účinnosti legislativních změn ve Slovenské republice v časovém rozmezí od roku 2012 až do konce roku 2022. Předmětem analýzy byly vnitrostátní i přeshraniční transakce sloučení a splynutí, v nichž figurovala alespoň jedna slovenská společnost.

Nejvýznamnějším zdrojem dat byl slovenský *obchodný vestník Ministerstva spravodlivosti SR*¹⁸ (dále jen „vestník“), který sloužil jako výchozí zdroj pro získání všech oznámení o sloučení či splynutí v daném časovém úseku. Na základě těchto oznámení byla data postupně získávána, a to odděleně pro vnitrostátní a přeshraniční transakce. Data byla převážně čerpána ze zmíněného vestníku, ale také ze slovenské databáze Finstat¹⁹, která sloužila pro doplnění informací, jež ve vestníku chyběly. Zejména pro potřeby získávání dat o přeshraničních fúzích byly využívány ještě další databáze²⁰, bohužel ale často obsahovaly neúplná či namíchaná data, a proto sloužily spíše doplňkově. Dalším významným zdrojem pro přeshraniční sloučení a splynutí byl český obchodní rejstřík *or.justice.cz*, který měl velký význam při kontrole a dohledávání detailů k přeshraničním transakcím mezi společnostmi ze Slovenska a České republiky.

Výchozím bodem pro analýzu dat bylo získání kompletního seznamu podání do obchodního registru SR ze strany účastníků, ve kterých je patrný záměr o uskutečnění fúze. První seznam obsahoval všechna oznámení o uložení návrhu smlouvy o sloučení či splynutí, kdy po zpracování těchto dat bylo cílem zjistit, jaké společnosti v procesu

¹⁵ To je vyžadováno také u účetních jednotek, které nemají povinnost mít účetní závěrku ověřenou auditorem.

¹⁶ Dle § 69 odst. 11 písm. a) až e) a také odst. 14 OSZR.

¹⁷ Dle § 69 odst. 6 písm. d) OSZR.

¹⁸ Web *ochodnyvestnik.justice.gov.sk* (Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky 2023).

¹⁹ Web *finstat.sk* (Finstat 2023)

²⁰ Refinitiv (Thomson Reuters 2022), Mergermarket (Mergermarket.com) a S&P Capital IQ 2022.

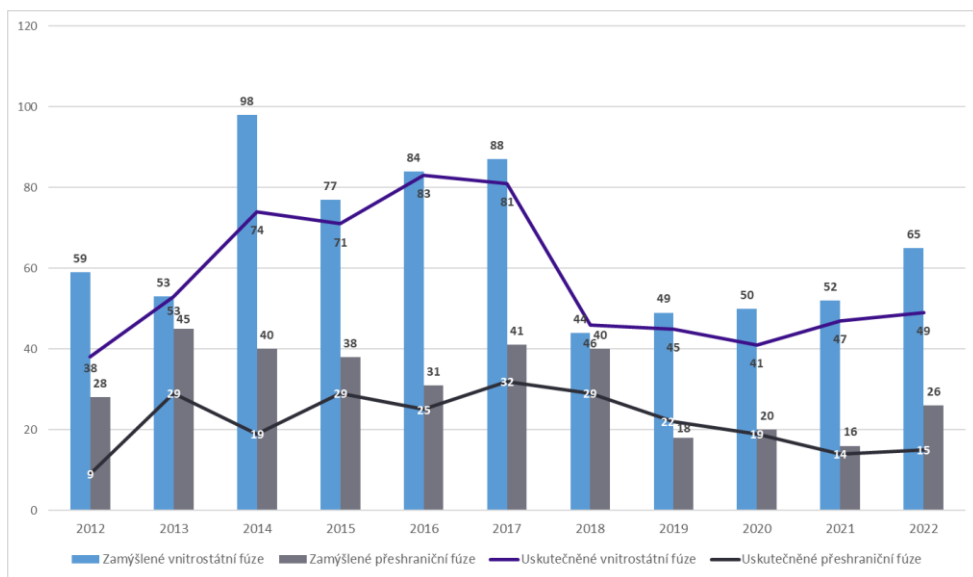
zanikají a která se stává nástupnickou společností. Poté byl tento přehled doplněn o druhý seznam obsahující podání zveřejnění návrhu smluv. Následně byly odstraněny duplicity, neboť některé společnosti podaly oznámení o uložení návrhu a poté zveřejnily návrh. Mnoho subjektů však podalo oznámení o uložení návrhu smlouvy, ale už z jejich strany nebyl zveřejněn návrh smlouvy, nebo naopak. Výsledkem je zjištění, že se plánovalo v rámci SR uskutečnit v období od roku 2012 do konce roku 2022 celkem 1 061 fúzí, a to s celkem 2 428 účastníky. Z toho vnitrostátních fúzí v počtu 718 a v rámci přeshraničních celkem 343 fúzí. Celkově se za sledované období uskutečnilo 870 fúzí²¹ s 1 964 účastníky. Z uskutečněných fúzí se jednalo o 628 vnitrostátních a 242 přeshraničních. Tabulka níže ukazuje data plánovaných a uskutečněných fúzí, odděleně vnitrostátních a přeshraničních, v jednotlivých letech. Kromě počtu plánovaných a uskutečněných fúzí a počtu účastníků bylo dále zkoumáno několik faktorů:

- vztahy mezi účastníky,
- geografické rozložení fúzí,
- právní formy účastníků.

Vztahy mezi účastníky byly u fúzí zkoumány, aby bylo zjištěno, zda se jedná o jakkoliv spojené osoby. Hlubší průzkum pro zodpovězení otázky, o jak spojené osoby se jednalo, v rámci této analýzy proveden nebyl. Geografické rozložení fúzí v rámci Slovenska ukazuje, v jakých krajských městech, resp. na jakých krajských/okresních soudech, byla fúze oznámena, popř. zveřejněna smlouva. U přeshraničních fúzí bylo navíc zkoumáno geografické rozložení z pohledu usídlení účastníků fúze, kromě Slovenska. Poslední faktor, právní formy účastníků, byl zkoumán jednotlivě u zanikajících a nástupnických společností, ale také byly analyzovány výsledné kombinace právních forem. U přeshraničních fúzí se společnostmi či společnostmi z České republiky byl navíc vyhledán rozhodný den.

Jak je patrné z grafu níže, jasně převládají vnitrostátní fúze. Od roku 2012 do roku 2017 byl trend vesměs jen rostoucí, přitom vrcholu ohlášených fúzí bylo dosaženo v roce 2014 a v případě uskutečněných fúzí v roce 2016, v roce 2017 byla přes mírný pokles úroveň rovněž velmi vysoká. Spolu se změnou legislativy v roce 2018 je zřejmý strmý pokles fúzí, kdy hodnoty plánovaných i uskutečněných fúzí klesly na polovinu předcházejícího roku. Následoval nepatrně stoupající trend v podobě ohlášených fúzí, uskutečněné transakce jsou od té doby relativně stabilní. Rok 2022 přinesl nárůst v rámci ohlášených fúzí, nicméně počet uskutečněných fúzí narostl v tomto roce nepatrně.

²¹ Bylo provedeno rozšířené zkoumání se zaměřením na fúze ohlášené v druhé polovině roku 2022, které k 31.12.2022 stále nebyly končeny s otázkou, zda byly dokončeny v následujícím roce. Bylo zjištěno, že 41 těchto fúzí bylo úspěšně dokončeno do 30. 6. 2023, a sice 21 vnitrostátních a 20 přeshraničních. Jako úspěšně uskutečněné z celkem ohlášených fúze lze brát hodnotu 911 fúzí. Tyto nedokončené fúze nebyly brány při analýze v potaz.

Obr. 1 Počet plánovaných a uskutečněných fúzí slovenských společností v letech 2012–2022

Zdroj: Vlastní zpracování.

V případě přeshraničních fúzí se situace liší. Rok 2013 je z pozorovaných let nejhojnější, co se týče zamýšlených fúzí. Až od roku 2019 je možné pozorovat pokles v přeshraničních fúzích. V roce 2022 začíná tendence pro provádění přeshraničních fúzí opět růst, v počtu téměř rovné dvojnásobku hodnoty roku 2021, což se zřejmě na číslech více projeví až v dalších letech.

Uskutečnění fúze bylo u každé transakce kontrolováno v obchodním registru, a pokud nebylo v podání uvedeno, že transakce proběhla, má se za to, že fúze nakonec uskutečněná nebyla. To se bohužel často stávalo u přeshraničních fúzí²².

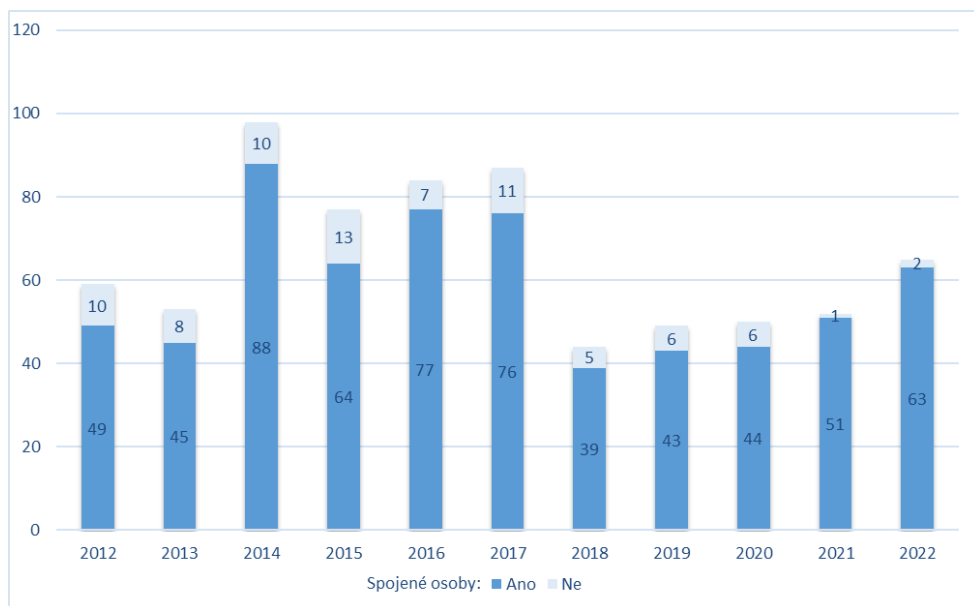
5.1 Vnitrostátní fúze

Vztahy mezi účastníky

Na Slovensku se koná valná většina fúzí mezi spojenými osobami. Předmětem analýzy v tomto ohledu bylo zjistit, zda se jedná o jakkoliv spojené osoby, bez ohledu na to, zda se jedná o osoby blízké, ekonomicky či jinak spojené. Téměř 90 % fúzí mělo být uskutečněno mezi spojenými osobami. U zbylých 10 % společností nebyla objevena žádná známka o jakémkoli spojení.

²² Za jeden z důvodů chybějícího zápisu fúze může být považována absence informace ze strany zahraničního registru o zápisu fúze.

Obr. 2 Ohlášené vnitrostátní fúze mezi spojenými osobami a společnostmi bez vztahu v letech 2012–2022

Zdroj: Vlastní zpracování.

Geografické rozložení na Slovensku dle regionu

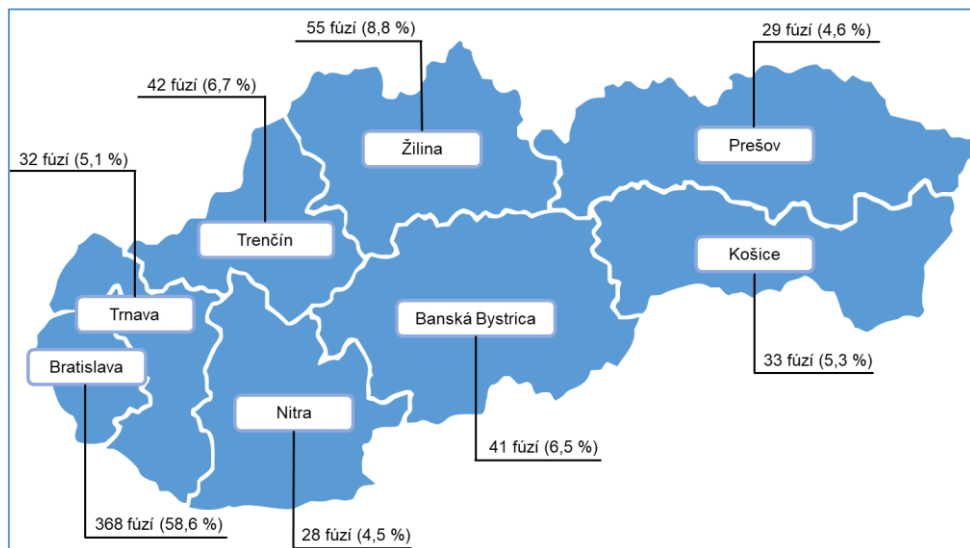
Další parametr, který byl předmětem analýzy, bylo zjištění, na jakých krajských/okresních soudech byla fúze oznámena. Nejvyšší počet byl jednoznačně v hlavním městě Bratislava, kde bylo podáno celkem více jak polovina všech oznámení o fúzi v absolutním počtu 408, ze kterých se jich nakonec uskutečnilo 368 do konce roku 2022. S vysokými čísly je možné se setkat ještě v Žilině a Trenčíně, kde počet podání přesáhl 50, uskutečněno bylo nakonec v těchto městech 97 fúzí.

Právní formy účastníků a jejich kombinace

Z celkem 1 667 společností s úmyslem sloučení se zpravidla jednalo o kapitálové společnosti. Přes 70 % u zanikajících a přes 30 % u nástupnických společností byla právní forma společnosti s ručením omezeným. Rovněž se vyskytl jeden případ sloučení družstev a komanditních společností a u dvou případů se uskutečnilo spojení s evropskou společností²³.

²³ „SE“ *Societas Europaea* – speciální právní forma akciové společnosti založená podle evropského obchodního práva.

Obr. 3 Geografické rozložení uskutečněných vnitrostátních fúzí dle místa podání na Slovensku

Zdroj: Vlastní zpracování.

Počet účastníků

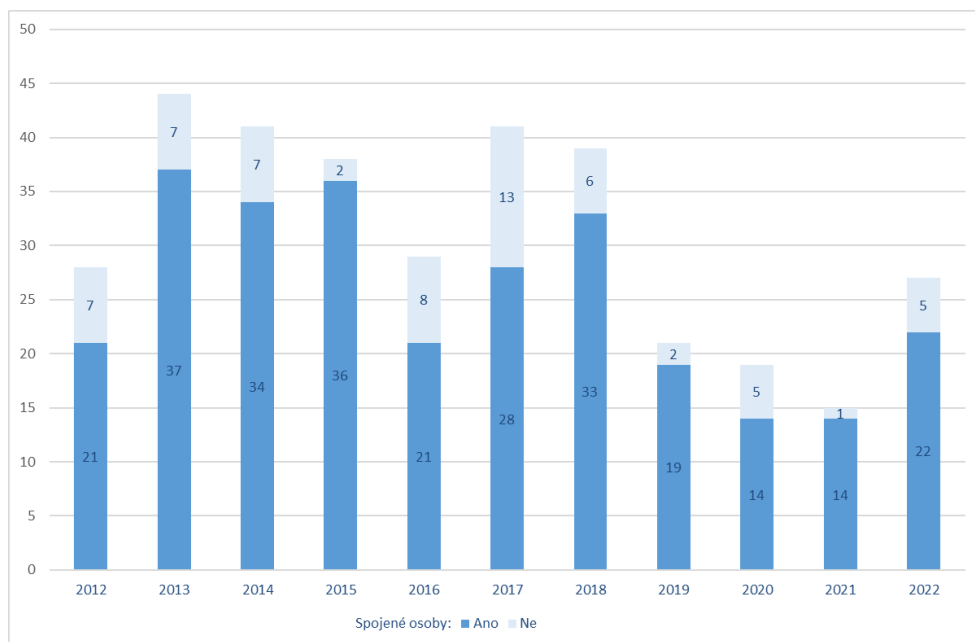
Dalším zajímavým ukazatelem je počet zúčastněných společností v rámci procesu fúze. Jelikož se jednalo ve všech případech o sloučení, vždy byly zúčastněné minimálně dvě společnosti. Pokud byl počet vyšší, vždy se jednalo o další zanikající společnosti. Plánovaných transakcí s pouze dvěma zúčastněnými osobami za celé sledované období bylo 616 z celkem 718 transakcí s 1 667 účastníky, tedy jednoznačně nejvyšší zastoupení. Nejvyšší počet zúčastněných společností byl oznámen na podzim roku 2017 s 29 účastníky. Průměrně se v rámci vnitrostátních společností plánovalo účastnit 2,32 společnosti.

5.2 Přeshraniční fúze

Vztahy mezi účastníky

Také u přeshraničních fúzí bylo předmětem analýzy zjištění, zda se v případě účastníků fúze jedná o spojené osoby či nikoli. Podobně jako tomu je u vnitrostátních fúzí, tak i v případě přeshraničních transakcí se jednalo převážně o osoby blízké, ekonomicky či jinak spojené.

Obr. 4 Ohlášené přeshraniční fúze mezi spojenými osobami a společnostmi bez vztahu v letech 2012–2022

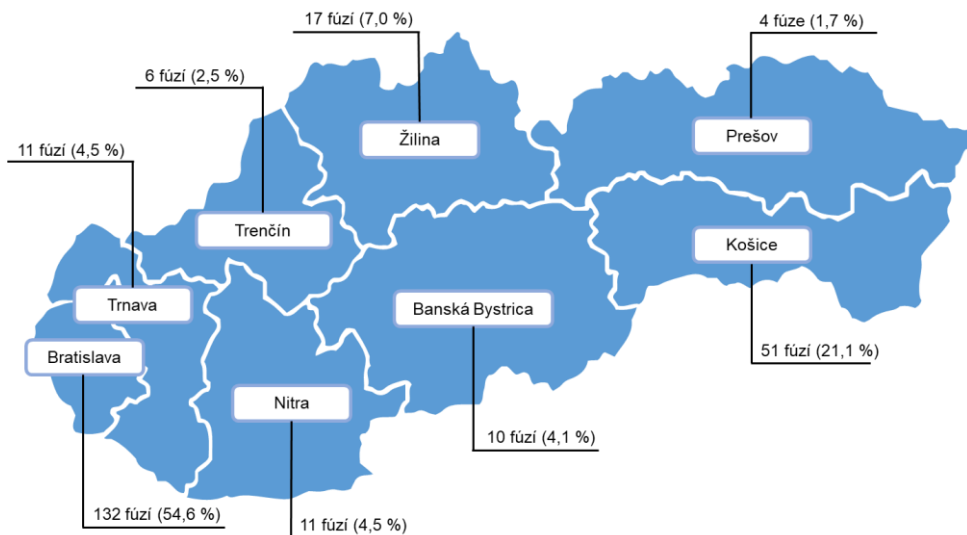
Zdroj: Vlastní zpracování.

Jak je patrné z grafu výše, ve všech sledovaných letech se jednalo o případ, kdy minimálně 2/3 transakcí se mělo uskutečnit mezi spojenými osobami. Nejvyšší podíl transakcí osob bez vztahu byl v roce 2017, kdy zaujímaly tyto plánované transakce bezmála jednu třetinu přeshraničních fúzí v daném roce. Naopak nejnižší podíl bylo možné zaznamenat v roce 2021, kdy byla oznámena pouze 1 transakce mezi nespojenými osobami s podílem 6 %. Celkem bylo oznámeno 343 transakcí, z nichž 280 proběhlo mezi spojenými osobami.

Geografické rozložení na Slovensku dle regionu

Stejně jako tomu je u vnitrostátních fúzí, tak i v případě přeshraničních bylo zkoumáno, v jakých krajských městech, resp. na jakých krajských/okresních soudech byla fúze oznámena. Výsledky jsou velice podobné výsledkům u vnitrostátních fúzí, a sice že nejvíce fúzí bylo oznámeno v Bratislavě, kde byla v rámci zamýšlených přeshraničních fúzí podána bezmála polovina všech podání, a to v počtu 166. Z tohoto množství se nakonec uskutečnilo 132 fúzí. Druhým městem v počtu podání na okresní soud jsou Košice, kde se z 90 podání uskutečnilo nakonec 51 fúzí do konce roku 2022. Nejméně aktivní, co se fúzí týče, byl Prešov, který evidoval 4 oznámení fúzí, u nichž však byla 100% úspěšnost jejich uskutečnění.

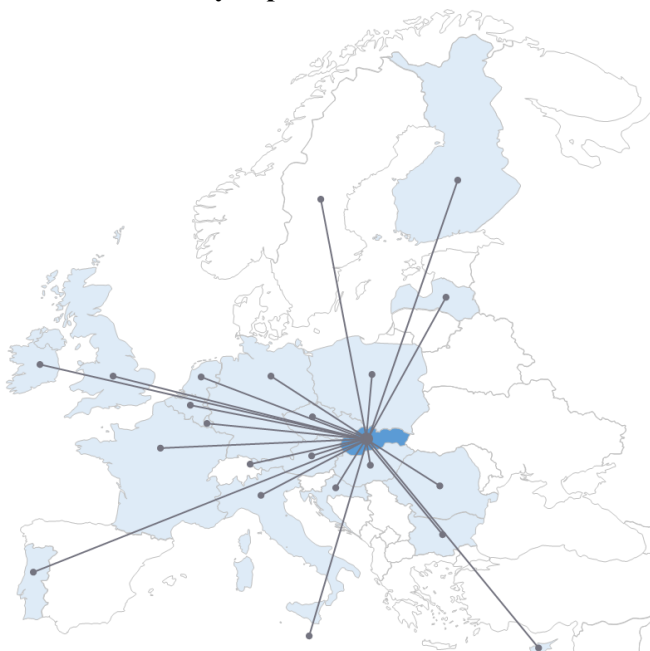
Obr. 5 Geografické rozložení uskutečněných přeshraničních fúzí dle místa podání na Slovensku

Zdroj: Vlastní zpracování.

Obr. 6 Geografické rozložení uskutečněných přeshraničních fúzí v zahraničí

Stát	Počet fúzí
Belgie	3
Bulharsko	1
Česká Republika	114
Chorvatsko	1
Finsko	1
Francie	2
Irsko	1
Itálie	1
Kypr	26
Lichtenstein	5
Lotyšsko	1
Lucembursko	1
Maďarsko	49
Malta	1
Německo	3
Nizozemsko	7
Polsko	11
Portugalsko	1
Rakousko	10
Rumunsko	1
Švédsko	1
Velká Británie	1
Total	242

Zdroj: Vlastní zpracování.

Geografické rozložení v zahraničí

Celkem se ve sledovaném období uskutečnilo 242 přeshraničních fúzí a předmětem analýzy bylo zkoumání, s jakými státy slovenské společnosti obchodují či s nimi jsou spojené, že se rozhodly pro fúzi s nimi. Následující obrázek zobrazuje spojení Slovenska a zemí sídla účastníků protistrany.

Výše zmíněná čísla představují transakce oběma směry, tedy případy, kdy slovenské společnosti byly zanikajícími nebo nástupnickými společnostmi. Jednoznačně nejvíce transakcí v podobě sloučení proběhlo mezi slovenskými a českými obchodními společnostmi v počtu 114 transakcí, což tvoří bezmála polovinu všech uskutečněných fúzí. V závěsu za ČR je Maďarsko s 49 fúzemi, což tvoří téměř jednu pětinu proběhlých sloučení. Třetí země je poněkud geograficky vzdálenější než dva již zmínění sousedé, je jí Kypr. Zatímco u předchozích dvou zemí je možné vysvětlit takové množství transakcí vlivem společného historického vývoje a také územní blízkostí mezi danými zeměmi, u Kypru mohou být motivací daňové důvody.

V rámci transakcí s ČR převládá situace, ve které je nástupcem společnost z ČR, celkově v počtu celkem 88 uskutečněných transakcí. Naopak případ, kdy je nástupce slovenská společnost, se uskutečnil celkem 26x. V případě Maďarska je situace opačná a převládá trend slovenského nástupce, to celkem v 47 případech. V rámci transakcí s kyperskými společnostmi se jedná o 26 uskutečněných transakcí, z toho u 22 byl nástupce usazen na Kypru. Zajímavostí je, že u těchto transakcí se jednoznačně nejvíce podání doručilo na krajský soud v Bratislavě, a to celkem u 22 plánovaných fúzí s kyperskými společnostmi. U sloučení s maďarskými společnostmi se nejvíce podání doručilo na krajský soud v Košicích v celkem 65 případech²⁴. Košice a celkově Košický kraj má úzkou historickou vazbu na Maďarsko a územně si jsou velmi blízké, což může být důvodem doručení většiny podání právě na košický soud. Při fúzích s českými společnostmi se drtivá většina podání uskutečnila v Bratislavě. Opět zde pravděpodobně působí jakýsi geografický faktor. Vzhledem k silným vazbám mezi těmito dvěma státy se společnosti po celé Slovenské republice rozhodly pro spojení s českými společnostmi, a tedy jediná ČR má z hlediska geografického rozložení podání plné pokrytí, kdy v každém kraji chtěly alespoň 3 slovenské společnosti uskutečnit fúzi s touto zemí.

Právní formy účastníků a jejich kombinace

U přeshraničních fúzí byla data ohledně právních forem spojovaných podniků zkoumána také, jelikož zákon v dnešním znění dovoluje přeshraniční fúze společností s obdobnou právní formou.

²⁴ Uskutečněno bylo nakonec jen 46 přeshraničních fúzí s Maďarskem, kdy nástupcem byla slovenská společnost.

Nejvíce se do přeshraničních fúzí zapojily společnosti s ručením omezeným a jejich zahraniční obdoby, kdy se jednalo o 80 % u zanikajících společností a v případě nástupců přes 60 %.

Počet účastníků

Celkově se přeshraničních fúzí zamýšlelo zúčastnit 761 společností za celé sledované období, kdy jednoznačně nejvíce transakcí bylo ohlášeno mezi dvěma společnostmi, a sice v 300 případech. Druhou nejpočetnější situací byla transakce mezi třemi účastníky ve 30 případech. Nejvyšší počet účastníků byl oznámen v roce 2020, ve kterém byla také uskutečněná, kdy se slučovalo 9 slovenských zanikajících společností s českým nástupcem. Průměrně se jedné z 343 plánovaných transakcí mělo účastnit 2,2 účastníků na jednu fúzi.

6 Zhodnocení vývoje fúzí

Novelizace OZSR a daňové legislativy na Slovensku byla učiněna s cílem zamezit daňovým podvodům a vyhýbání se dani. Legislativní změny se dotkly všech subjektů, které zamýšlely uskutečnění fúze, a to jak vnitrostátní, tak i přeshraniční. Ztížení procesních podmínek a změna pravidel pro zdanění přebíraného jmění způsobilo pokles počtu transakcí. Největší dopad měly tyto změny pro společnosti, které by se rozhodovaly pro vnitrostátní fúzi.

U vnitrostátních transakcí byl propad mezi roky 2017 a 2018 radikální, a to na polovinu transakcí uskutečněných a oznámených v předchozím roce. Během následujících let nedošlo k většímu nárůstu, kdy se počet transakcí nedostal ani na dvoutřetinovou úroveň posledního roku před účinností změn. Otázkou je, jak významnou roli hrála v letech 2020–2021 pandemie Covid-19. Je možné, že působení pandemie mělo na počet fúzí na Slovensku pozitivní i negativní efekt. Pozitivní působení mohlo plynout z potřeby přeorientování businessu, kdy některá odvětví byla oslabena, a proto vedení společností působících v těchto oblastech usoudila, že tato odvětví budou v budoucnu jen slábnout, a tudíž se rozhodla spojit s jinými společnostmi, které se pohybovaly v perspektivnějších odvětvích. Negativní efekt pandemie mohl způsobit pokles transakcí z důvodu finančních potíží společností, neboť zákon zakazuje sloučení či splynutí společností v takových situacích. Proto se vlastníci častěji mohli rozhodovat místo fúze realizovat likvidaci společnosti.

Co se týče přeshraničních fúzí, tam tak výrazný negativní dopad legislativních změn patrný ihned v roce 2018 nebyl. Propad přišel až v následujícím roce, a lze tedy konstatovat, že zahraniční subjekty zareagovaly na zpřísnění podmínek později.

Stále se nacházíme ještě krátkou chvílí po zavedení legislativních změn ztěžujících provádění fúzí, přičemž roky 2020 a 2021 jsou v určité míře ovlivněné mimořádnou událostí pandemie. Bohužel ani rok 2022 příliš nenaznačuje, že by se měla situace na Slovensku v oblasti fúzí výrazně zlepšovat, zejména u vnitrostátních fúzí, které

jsou stabilní co se týče uskutečněných fúzí. V rámci plánování transakcí lze pozorovat mírné navýšení. Oproti tomu u přeshraničních fúzí je patrný alespoň mírný nárůst u plánovaných fúzí. Toto lze zřejmě přisuzovat skutečnosti, že vnitrostátní fúze zůstávají dále slovenskou legislativou daňově znevýhodněné oproti fúzím přeshraničním, neboť bez výjimky znemožňují ocenění jmění v původních hodnotách, a tudíž na společnosti padá významné daňové zatížení v podobě zdanění přecházejícího jmění. Navíc je potřeba vzít v úvahu, že přeshraniční fúze mohou být mnohdy ovlivňovány i jinými než ekonomickými faktory. Ciobanu a Bahna (2015) zjistili na základě analýzy uskutečněných fúzí a akvizic v roce 2014 ve světě, že nejvíce transakcí proběhlo ve vyspělých zemích mimo jiné s nízkým byrokratickým zatížením, kvalitním vzdělávacím systémem, se stabilní justicí a zanedbatelnými kulturními rozdíly. Tyto faktory nebyly brány v potaz v rámci analýzy fúzí na Slovensku, avšak lze předpokládat, že jejich vliv na uskutečněné přeshraniční fúze byl pozitivní i vzhledem k tomu, že drtivá většina fúzí byla provedena se spřízněnými státy jako je Česká republika, Maďarsko a Polsko.

7 Závěr

Přistoupení Slovenské republiky k zpřísnění podmínek pro provádění fúzí mělo prokazatelně významný dopad na četnost jejich provádění, a to u vnitrostátních i přeshraničních fúzí. Změny v legislativě byly provedeny ve dvou liniích. První měla podobu novelizace daňových zákonů, kdy byla zrušena možnost volby pro ocenění jmění zanikající společnosti a také zavedení daně z odchodu. Druhá linie spočívala ve zpřísnění podmínek a zvýšení nároků na účastníky fúzí, a to skrze novelu obchodního zákoníku. Spojení těchto dvou významných změn, které vešly v platnost jen pár měsíců od sebe, způsobilo dramatickou změnu chování ekonomických subjektů na Slovensku. Počty oznámených a uskutečněných fúzí v prvních letech po zavedení legislativních změn obou druhů fúzí se dostaly na polovinu hodnot předchozích roků. Po čtyřech letech po zavedení těchto poměrně radikálních změn se množství fúzí nevrací na svou původní hodnotu a z analýzy nevyplývá ani náznak, že by tak mělo být i v následujících letech. Otázkou zůstává, do jaké míry byl útlum zapříčiněn pandemií, která na Slovensku doslova vypnula ekonomiku v roce 2020 a z velké části také 2021. Z výsledků analýzy zatím vyplývá, že i bez pandemie by byl případný nárůst ve fúzích nepatrný, pokud by vůbec nějaký byl, avšak nelze opominout i další faktory, které mohly negativně ovlivnit vývoj fúzí v roce 2022. Za ty nejrelevantnější lze považovat válku na Ukrajině, nárůst cen energií, nebo také nestabilní politickou situaci na Slovensku, která závěrem roku vyvrcholila v pád vlády. Tyto aspekty nebyly zahrnuty do analýzy, a proto nelze vývoj počtu fúzí jednoznačně přisoudit přísné legislativě.

V závěru je nutno zmínit, že jistě bylo do určité míry dosaženo záměru slovenských zákonodárců ve smyslu zabránění podvodům a nekalému jednání, které byly s fúzemi spojené. Pokud skutečně došlo k úbytku nekalých praktik, nelze jej

jednoznačně přisoudit správně nastavené legislativě, ale celkovému poklesu počtu fúzí, nebo také dalším efektům nezahrnutým do této analýzy. Obecně je však možné konstatovat, že touto novou úpravou dosáhlo Slovensko negativního dopadu na ekonomiku. Největší propad počtu fúzí se odehrál v letech 2018 a 2019, kdy se ekonomice Slovenska dle *Štatistického úradu Slovenskej republiky* dařilo a čtvrtletní HDP ve stálých cenách se pohybovalo od roku 2017 až do konce poloviny roku 2019 mezi 2,5 až 4,5 %. Velký propad ekonomiky se odehrál v roce 2020 s pandemií a souvisejícím vypnutím ekonomiky. Po krátkém výstřelu v roce 2021 se HDP stabilizovalo na 2,5 až 1,5 % na konci roku 2022. S přihlédnutím k ukazateli vývoje HDP v porovnání s vývojem fúzí lze konstatovat, že ekonomická situace Slovenské republiky neměla významný dopad na počty plánovaných a prováděných fúzí v letech 2018 a 2019 a nebyly zjištěny jiné faktory, které by významně ovlivnily počet fúzí. V následujících letech je významný dopad ekonomiky Slovenska na počet fúzí, vyjma roku 2020, nepravděpodobný.

Stále se Slovenská republika nachází relativně krátce po zavedení změn, a proto budou relevantní data roku 2023 a dále, která již nebudou zbarvena pandemií, Nicméně, pořád přetrvává válka na Ukrajině a s tím spojená nejistota slovenských podnikatelů ohledně budoucnosti. I přes to by však v dalších letech mělo být možné snáze přiřadit a vyčíslit odpovědnost zákonodárců a dopady změn. Otázkou je, zda si situace vyžádá zmírnění nebo jiné úpravy legislativy a zda došlo k útlumu těchto vlastnických transakcí obecně a společnosti přistoupily k likvidaci, anebo zda došlo k preferenci jiných vlastnických transakcí, které se pro slovenské společnosti staly příznivějšími. Jisté však je, že bude zapotřebí mnoha analýz a výzkumů, aby byly učiněny co možná nejracionálnější kroky a Slovensko se vyvarovalo dalším ekonomickým útlumům. Navíc tím zákonodárci riskují odliv kapitálu ze země, zavedení nových nekalých praktik, odliv zahraničních investorů, kteří si mohou zvolit jako cílovou destinaci pro své podnikání země s výhodnějšími podmínkami apod.

Literatura

CIOBANU, R., a M. BAHNA, 2015. The Social, Cultural and Political Factors that Influence the Level of Mergers and Acquisitions. *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*. Online. Vol. 5, No. 3, s. 33–41. Dostupné z: <https://doi.org/10.6007/IJARAFMS/v5-i3/1738>.

FINSTAT, 2023. *Všetky firmy a organizácie*. Online. In: Databáze firem a organizací finstat.sk. Dostupné z: <https://finstat.sk/databaza-firiem-organizacii>. [citováno 23-09-26].

HORÁKOVÁ, G., 2022. *Účetní a daňové souvislosti fúzí na Slovensku*. Diplomová práce. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta finance a účetnictví. Dostupné z: <https://insis.vse.cz/zp/78555>.

Horáková, G.: *Účetní a daňové aspekty fúzí na Slovensku v letech 2012–2022*.

KŘÍŽOVÁ, Z., J. SEDLÁČEK a E. HÝBLOVÁ, 2014. Mergers and Acquisitions in the Selected Countries of Central and Eastern Europe. In: *European Financial Systems 2014*. Proceedings of the 11th International Scientific Conference. Brno: Masaryk University, s. 351–358.

MINISTERSTVO SPRAVEDLIVOSTI SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2023. *Obchodný vestník*. Online. Dostupné z: <https://obchodnyvestnik.justice.gov.sk/ObchodnyVestnik/Web/Zoznam.aspx>. [citováno 23-09-26].

PRICEWATERHOUSECOOPERS TAX, 2018. *Dane do vrecka 2018: Praktický sprievodca slovenským daňovým systémom*. Bratislava. Dostupné z: <https://www.pwc.com/sk/sk/publikacie/assets/2018/dane-do-vrecka-2018.pdf>. [citováno 22-05-03].

RUTHERFORD, M., 2001. Institutional Economics: Then and Now. *Journal of Economic Perspectives*. Vol. 15, no. 3, s. 173–194. Dostupné z: <https://doi.org/10.1257/jep.15.3.173>.

SEDLÁČEK, J., E. HÝBLOVÁ, A. KONEČNÝ, Z. KŘÍŽOVÁ a P. VALOUCH, 2013. *Proces fúzí obchodních společností v právních, účetních a daňových souvislostech*. Brno: Masarykova univerzita. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.M210-6488-2013>.

SKÁLOVÁ, J., 2014. Daňová a účetní úprava fúzí na Slovensku. *Český finanční a účetní časopis*. Roč. 9, č. 2, s. 119–130. Dostupné z: <https://doi.org/10.18267/j.cfuc.399>.

SKÁLOVÁ, J., 2019. *Účetní a daňové souvislosti přeměn obchodních společností*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer.

SKÁLOVÁ, J., a M. TUMPACH, 2010. Cezhraničné fúzie medzi kapitálovými spoločnosťami v Českej republike a v Slovenskej republike. *Účtovníctvo, Audítorstvo, Daňovníctvo*. Vol. XVIII, no. 9, s. 322–326.

SKLENÁR, R., 2010. Vybrané právne a účtovné aspekty cezhraničných fúzií v podmienkach Slovenskej republiky. *Český finanční a účetní časopis*. Roč. 5, č. 4, s. 53–63. Dostupné z: <https://doi.org/10.18267/j.cfuc.86>.

SRNIŠOVÁ, P., a K. MÁZIKOVÁ, 2018. Novelizácia účtovníctva v oblasti zlúčenia a splynutia obchodných spoločností v nadväznosti na novelizáciu Obchodného zákonníka. *Economics And Informatics*. Vol. 16, no. 1, s. 116–126. Dostupné z: <https://ei.fhi.sk/index.php/EAI/article/view/126>.

ŽÁROVÁ, M., a J. SKÁLOVÁ, 2012. Překážky při realizaci přeshraničních fúzí v Evropské unii. *Současná Evropa*. Roč. 2012, č. 2, s. 83–104. Dostupné z: <https://wep.vse.cz/pdfs/sev/2012/02/05.pdf>.

Accounting and taxation of mergers in Slovakia

Gabriela Horáková

Abstract:

This article with a topic “Accounting and taxation of mergers in Slovakia” is devoted to the topics that focus on mergers realised in Slovakia, but also on cross border mergers where at least one Slovakian company participates in. The article is focused mainly on tax and accounting aspects with emphasis on legislative changes connected to mergers, mainly in case of amendments of tax law and the Commercial code of Slovak Republic. Part of the article is an analysis of domestic and cross border mergers in Slovakia in period of ten years, since 2012 to 2022.

Keywords: Merger; Slovakia; Accounting; Corporate income tax.

JEL Classification: G34, M19.